

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA MILLIY MAFKURANI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Esonova Mehriqul

Shahrisabz davlat pedagogika institutipedagogika fakulteti
Ta'lim-tarbiya nazariyasi va metodikasi(boshlang'ich ta'lim)
yo'nalishi 1-kurs 1-25 guruh magistranti
Oktamovanigina004@gmail.com
Orcid:009-0007-9904-6285
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18385752>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20-yanvar 2026 yil
Ma'qullandi: 24-yanvar 2026 yil
Nashr qilindi: 27-yanvar 2026 yil

KEY WORDS

Milliy mafkura, boshlang'ich ta'lim,
o'qituvchi, metodika,
vatanparvarlik, ma'naviyat,
pedagogika, qadriyatlar.

ABSTRACT

Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'qituvchilarida milliy mafkurani shakllantirishning metodik asoslari va ahamiyatini tahlil qiladi. Unda milliy mafkuraning nazariy asoslari, pedagogik ahamiyati hamda uni samarali singdirishda o'qituvchining o'rni yoritiladi. Maqolada innovatsion metodik yondashuvlar, o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi va malakasini oshirish masalalari, shuningdek, metodikani amaliyotga tatbiq etishdagi muammolar va ularning yechimlari muhokama qilinadi. Tadqiqot yakunida mavjud muammolarni bartaraf etish va milliy mafkurani o'qituvchilar ongiga chuqur singdirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar beriladi..

Zamonaviy globallashtirish sharoitida har bir davlat va jamiyat o'zining mustaqilligini, barqaror taraqqiyotini ta'minlashda milliy mafkura muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Milliy mafkura millatning o'ziga xosligini, uning intilishlarini va maqsadlarini ifodalovchi g'oyalar tizimi sifatida mamlakat ravnaqining ma'naviy asosini tashkil etadi. O'zbekistonda mustaqillik yillarida milliy mafkurani shakllantirish va uni jamiyat ongiga singdirishga ustuvor ahamiyat qaratildi, zero u ma'naviy bo'shliqning oldini olish va turli etnik guruhlarni yagona maqsad yo'lida birlashtirish vositasidir. Bu jarayonda yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularda vatanparvarlik, insonparvarlik va fuqarolik burchini singdirishning o'rni beqiyos. Ayniqsa, boshlang'ich sinf ta'limi bu jarayonning tamal toshini qo'yishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi, chunki bu yoshdagi bolalarning ongi va qalbi shakllanuvchan bo'ladi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari ana shu mas'uliyatli vazifani bajaruvchi asosiy shaxslardir. Ular nafaqat bilim beruvchi, balki yosh avlodga milliy qadriyatlarni, urf-odatlarini, tarixni singdiruvchi ma'naviyat fidoyilaridir. Shu bois, boshlang'ich sinf o'qituvchilarida milliy mafkurani shakllantirishning samarali metodikasini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish dolzarb ilmiy-pedagogik muammo hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi boshlang'ich sinf o'qituvchilarida milliy mafkurani shakllantirishning nazariy asoslarini, amaliy metodlarini, shuningdek, bu boradagi muammolar va ularning yechimlarini ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

Milliy mafkura — bu muayyan millatning etnik-ijtimoiy birlik sifatida mavjudligi va

rivojlanishini asoslovchi g'oyalar va qarashlar tizimidir. U O'zbekiston sharoitida birgina etnik guruhdan tashqariga chiqib, davlat va jamiyatning umumiy g'oyasini qamrab oladi hamda O'zbekiston hududida yashovchi barcha millatlarga tegishli hisoblanadi. Uning asosiy prinsiplari xilma-xil etnik va diniy guruhlarni ozod va farovon vatan qurish, o'zaro hurmat va hamkorlikni rivojlantirish hamda oliy insoniy maqsadlarga intilish yo'lida birlashtirishga qaratilgan.

Milliy mafkura o'zlikni anglash va an'analarni hurmat qilishga urg'u beradi, jamiyatning uzoq yillik orzu va maqsadlarini ifodalaydi. U millatchilikni, boshqa etnik guruhlarga nisbatan nafrat yoki kamsitishni qat'iy rad etib, odamlarni e'tiqodlaridan qat'i nazar, umumiy maqsadlar atrofida birlashtiruvchi ma'naviy kuch bo'lib xizmat qiladi hamda xalq va davlatning daxlsizligini saqlashga yo'naltirilgan. O'zbekiston Konstitutsiyasi plyuralizm va fikr erkinligini ta'minlab, 12-moddasida hech qanday mafkura davlat mafkurasi sifatida o'rnatilishi mumkin emasligini belgilagan bo'lsa-da, milliy mafkurani singdirish mafkuraviy bo'shliqning oldini olish uchun zamonaviy zarurat hisoblanadi.

Milliy mafkura, shuningdek, millat yoki davlatning mavjudligi, rivojlanishi va erkin taraqqiyotini ta'minlashga qaratilgan g'oyaviy va nazariy qarashlar tizimi sifatida namoyon bo'ladi. U davlatning jamoaviy manfaatlarini ifodalab, individual etnik guruhlardan ustun turadi. O'zbekistonda bu mafkura mamlakatda yashovchi barcha millatlarning asosiy manfaatlari va intilishlarini o'zida mujassam etib, milliy mustaqillikni saqlash va mustahkamlashga qaratilgan. Inson qadrini ulug'lash va jamoat farovonligini oshirish uning asosiy prinsiplaridan bo'lib, bu fuqarolar o'rtasida birlik va birdamlikni rivojlantirishni taqozo etadi. Milliy mafkura, shuningdek, jamiyat, vatan va oilaga nisbatan individual burch va mas'uliyatlarni belgilovchi ma'naviy kompas vazifasini ham bajaradi. U qonun ustuvorligi, inson huquqlari, diniy bag'rikenglik va turli xalqlarga hurmat kabi umumbashariy qadriyatlarga asoslanadi. Mustaqillikdan so'ng O'zbekiston barcha jamiyat qatlamlarini birlashtirish, vatanparvarlikni singdirish va mamlakatni demokratik prinsiplar hamda xalqaro huquqqa asoslangan farovon kelajak sari yo'naltirish maqsadida ushbu mafkurani rivojlantirish va targ'ib qilishni ustuvor vazifa qilib belgiladi. Pedagogik nuqtai nazardan, milliy mafkura yosh avlodni har tomonlama yetuk, ongli va mas'uliyatli fuqarolar etib tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi yosh avlodda milliy mafkurani shakllantirishda markaziy figura hisoblanadi. Bolalar uchun maktabdagi birinchi ustozining so'zlari va xatti-harakatlari katta ta'sir kuchiga ega bo'ladi. Bu yoshda bolalar shaxsiyatining poydevori, axloqiy qadriyatlarga nisbatan munosabati shakllanadi. Shu bois, o'qituvchining o'zi milliy mafkuraning asosiy g'oyalarini chuqur anglagan, unga e'tiqod qilgan va o'z kasbiy faoliyatida amal qilgan holda, o'rnak bo'la olishi zarur.

Guliston davlat universiteti tadqiqotchisi Siddiqova Yulduz Muhiddin qizining ta'kidlashicha, boshlang'ich sinf o'qituvchilari bolalarni ma'naviy tarbiyalashda, ularda o'zini o'zi boshqarish va milliy an'analarga qiziqish kabi shaxsiy fazilatlarni rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. O'qituvchilar jasorat, milliy g'urur, mehnatsevarlik va kamtarlik kabi fazilatlarni singdirish uchun O'zbek milliy ertaklari, afsonalari, tarixiy shaxslar va milliy ramzlardan foydalanishlari tavsiya etiladi. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi bolalarga Vatanga muhabbat, xalqiga sadoqat, milliy qadriyatlarga hurmatni shakllantiruvchi bilimlarni oddiy, tushunarli va qiziqarli usullarda yetkazib berishi kerak. Bu jarayonda o'qituvchi quyidagi

vazifalarni amalga oshiradi:

1. Milliy qahramonlar va ularning jasoratlari haqidagi hikoyalar orqali yosh avlodda faxr va g'urur tuyg'ularini uyg'otish.
2. O'zbek xalqining boy madaniy merosi, an'analari, urf-odatlarini bilan tanishtirish.
3. Davlat ramzlari (gerb, bayroq, madhiya)ning ma'nosini tushuntirish va ularga hurmat bilan munosabatda bo'lishni o'rgatish.
4. Mehnatga muhabbat, vijdonlilik, adolatparvarlik kabi insoniy fazilatlarni singdirish.
5. Ko'pmillatli O'zbekiston jamiyatida millatlararo do'stlik, totuvlik va o'zaro hurmatni targ'ib qilish.
6. Yosh avlodda tanqidiy fikrlashni shakllantirish, ularni g'oyaviy immunitetga ega shaxslar qilib tarbiyalash.

Milliy mafkurani shakllantirishning metodik yondashuvlari va samarali usullari Boshlang'ich sinflarda milliy mafkurani shakllantirish kompleks va uzluksiz jarayon bo'lib, turli metodik yondashuvlar va samarali usullarni qo'llashni talab etadi.

• *O'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi va malakasini oshirish*

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida milliy mafkurani samarali shakllantirish uchun ularning o'zlarining kasbiy tayyorgarligi va malakasi muhim ahamiyatga ega. Birinchi navbatda, pedagogika oliy o'quv yurtlarida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun "Milliy mafkura asoslari", "Ma'naviyat asoslari" kabi fanlar chuqurlashtirilgan holda o'qitilishi, ularning mazmuni doimiy yangilanib borishi kerak. Talabalar milliy mafkuraning nazariy asoslarini, uning jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini, shuningdek, uni yosh avlodga singdirishning samarali metodlarini puxta o'zlashtirishlari lozim.

Amaldagi o'qituvchilarning malakasini oshirish tizimida ham milliy mafkurani shakllantirishga oid maxsus kurslar, seminarlar va treninglar tashkil etilishi kerak. Bu kurslarda o'qituvchilarga yangi pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, axborot kommunikatsiya vositalaridan foydalanish ko'nikmalari berilishi lozim. Xususan, ularga milliy mafkuraning murakkab g'oyalarini yosh bolalar uchun tushunarli va jozibali shaklda yetkazib berish bo'yicha amaliy tavsiyalar, didaktik materiallar taqdim etilishi zarur. O'qituvchilarning ilg'or pedagogik tajribalarni o'rganishi, tajriba almashishlari uchun platformalar yaratish ham muhimdir. Siddiqova Y.M. o'qituvchilarni xalqaro ilg'or tajribalarni o'rganishga va umumbashariy qadriyatlarni zamonaviy yutuqlar bilan uyg'unlashtirishga undaydi. Bu o'qituvchilarning o'z dunyoqarashini kengaytirishga, milliy g'oyalarni global kontekstda tushunishga va bolalarni zamon talablariga javob beradigan qilib tarbiyalashga xizmat qiladi. Ustozlar uchun adabiyotlar, metodik qo'llanmalar, videodarslar va boshqa resurslar yaratish orqali uzluksiz kasbiy rivojlanishni ta'minlash lozim.

Milliy mafkurani shakllantirish metodikasini amaliyotga tatbiq etishda bir qator muammolarga duch kelish mumkin.

➤ *Birinchiidan, mafkuraning noto'g'ri talqin qilinishi. Ba'zida milliy mafkura tor ma'nodagi millatchilik sifatida tushunilishi xavfi mavjud. Bunga qarshi kurashish uchun mafkuraning chuqur insonparvarlik, umummilliy va umumbashariy qadriyatlarga asoslangan mohiyatini doimiy tushuntirib borish lozim.*

➤ *Ikkinchidan, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi yetishmasligi. Ba'zi o'qituvchilar milliy mafkura g'oyalarini bolalarga qanday samarali yetkazish bo'yicha aniq*

ko'rsatmalarga ega bo'lmasligi mumkin. Bunga yechim sifatida uzluksiz metodik qo'llab-quvvatlash, namunaviy dars ishlanmalari va o'quv materiallarini taqdim etish zarur.

➤ *Uchinchidan, o'quv dasturlarining haddan tashqari yuklanganligi. Milliy mafkura elementlarini barcha fanlarga integratsiya qilishda darsliklar mazmunini qayta ko'rib chiqish va mavzularni mantiqiy bog'lash talab etiladi.*

➤ *To'rtinchidan, mafkuraning mavhumligi. Yosh bolalar uchun mafkuraviy tushunchalar mavhum bo'lishi mumkin. Shuning uchun o'qituvchilar mavhum g'oyalarni konkret misollar, hayotiy vaziyatlar, ertak va hikoyalar orqali soddalashtirib yetkazishni o'rganishlari kerak.*

➤ *Beshinchidan, baholash mexanizmlarining yo'qligi. Milliy mafkura tarbiyasining samaradorligini baholash oson emas. Bu erda sifatli baholash usullari, masalan, o'quvchilarning xulq-atvoridagi o'zgarishlar, ularning fikrlari, munosabatlari, tarbiyaviy tadbirlardagi faolligi monitoringini amalga oshirish mumkin.*

Pedagogik kuzatuvlar, o'quvchilar bilan suhbatlar, ota-onalar va jamoatchilik vakillarining fikrlarini o'rganish orqali samaradorlikni baholash mumkin. Uzoq muddatda esa yosh avlodning fuqarolik faolligi, jamiyatdagi o'zgarishlar va ijtimoiy totuvlik darajasi ham bu metodikaning samarasini bilvosita ko'rsatishi mumkin. Doimiy fikr-mulohazalar mexanizmlarini yo'lga qo'yish orqali metodikani doimiy takomillashtirib borish zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'qituvchilarida milliy mafkurani shakllantirish O'zbekistonning barqaror rivojlanishi va kelajagi uchun strategik ahamiyatga ega bo'lgan muhim jarayondir. Milliy mafkura davlat mustaqilligining ma'naviy tayanchi, jamiyatning barcha qatlamlarini umumiy maqsadlar atrofida birlashtiruvchi kuchdir. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari esa bu jarayonda asosiy harakatlantiruvchi kuch bo'lib, yosh avlod ongiga vatanparvarlik, insonparvarlik, milliy g'urur va umuminsoniy qadriyatlarni singdiruvchi fidoyi shaxslardir.

Ushbu maqolada ko'rib chiqilgan metodik yondashuvlar va samarali usullar, jumladan, ta'lim jarayoniga integratsiya, interfaol usullar, sinfdan tashqari tadbirlar, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish hamda oila va jamoatchilik bilan hamkorlik — bu murakkab vazifani muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun mustahkam asos bo'ladi. Shu bilan birga, o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini kuchaytirish, ularning malakasini oshirish va metodik jihatdan qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish zarur. Metodikani qo'llashdagi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar – mafkuraning noto'g'ri talqini, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi yetishmasligi va o'quv dasturlarining yuklanganligi – o'z vaqtida aniqlanib, ilmiy asoslangan yechimlar bilan bartaraf etilishi lozim. Samaradorlikni baholashning sifatli mexanizmlarini joriy etish esa metodikaning doimiy takomillashtirilishiga xizmat qiladi. Tavsiyalar:

1. Pedagogika oliy o'quv yurtlarining o'quv dasturlariga "Milliy mafkura asoslari va uni yoshlarga singdirish metodikasi" bo'yicha chuqurlashtirilgan, amaliyotga yo'naltirilgan modulni kiritish.

2. Malaka oshirish institutlari bazasida boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun milliy mafkura tarbiyasiga bag'ishlangan muntazam treninglar, amaliy seminarlar tashkil etish.

3. Boshlang'ich sinf darsliklari va o'quv qo'llanmalarini milliy mafkura g'oyalari bilan boyitishda metodik birlik va uzviylikni ta'minlash.

4. O'qituvchilar uchun milliy mafkurani shakllantirishga oid interfaol metodlar, keys-stadiylar va loyihaviy ishlar bo'yicha zamonaviy didaktik materiallar va elektron resurslar yaratish.

5. Oila, maktab va mahalla hamkorligini kuchaytirib, yoshlar tarbiyasida milliy qadriyatlar va mafkura ustuvorligini ta'minlovchi kompleks dasturlar ishlab chiqish.

6. Milliy mafkura tarbiyasining samaradorligini sifatli baholash mexanizmlarini ishlab chiqish va joriy etish, natijalarni tahlil qilish asosida metodikani doimiy takomillashtirib borish. Ushbu tavsiyalarning amalga oshirilishi O'zbekistonning ertangi kuni bo'lgan yosh avlodni har tomonlama komil, Vatanga sadoqatli, o'z milliy qadriyatlarini qadrlaydigan va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat bilan qaraydigan shaxslar etib tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Olimov, Shirinboy Sharofovich, and Khusniddin Kupayinovich Khomidov. "Preparing Future Teachers To Solve The Tasks Of Patriotic Education Of Children And Youth." *The American Journal of Social Science and Education Innovations* 2.12 (2020): 132-136.

2. Khomidov, Khusniddin Kupaysinovich. "Cooperation between state and public organizations in the meaningful organization of youth leisure activities." *Thematics Journal of Social Sciences* 7 (2021).

3. Kupaysinovich, Khomidov Khusniddin. "INTERPRETATION OF STUDENTS'PATRIOTIC ISSUES IN ORIENTAL PEDAGOGY." *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* 7 (2019).

4. Ҳомидов, Ҳусниддин, and Моҳинур Собирова. "ПЕДАГОГЛАРДА КОМПЕТЕНТЛИКНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ МАЗМУНИ ВА МОҲИЯТИ." *Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования* 3.10 (2024): 24-27.

5. Kupaysinovich, Homidov Husniddin. "Theoretical Foundations of Working with Educational Information Competencies." *Journal of Preschool Education and Psychology Research* 1.2 (2024): 3-4.

6. Хомидов, Хусниддин, and Моҳинур Умирова. "ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ УЧАЩИХСЯ." *Международная конференция академических наук*. Vol. 3. No. 12. 2024.

7. Homidov, H. K. "Talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda jamoat tashkilotlari faoliyatini muvofiqlashtirishning amaldagi holati va takomillashtirish yo'li." *Экономика и социум* 5-1 (108) (2023): 83-87.

8. Купайсинович, Хомидов Хусниддин. "ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ СИФАТИНИ ТАЪМИНЛАШДА ЖАМОАТ ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ РОЛИ." *НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ-2021* 1: 561.

9. Tursunova, Marjona, and Husniddin Homidov. "TECHNOLOGIES OF USING THE ORAL CREATION OF THE TURKISH PEOPLE IN THE SPIRITUAL ETHICAL EDUCATION OF PRIMARY CLASS STUDENTS." *TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA*